

Motto:

„...orientarea către interculturalism presupune realizarea unui efort conștient și dorit de dialog și înțelegere între propria cultură și cele cu care se află în contact direct, dar și cu celelalte culturi care ne pot transmite ceva...,,

(Puig Rovira, Josep Maria, Diversitatea etnico-culturală. O probă pentru democrație și pentru educație în Santos Rego, 1994, p. 113).

Cuvânt înainte

Sintagma *educație interculturală* se regăsește astăzi în multe discursuri care au mai mult sau mai puțin tangență cu domeniul educativ. Schimbările permanente, migrarea forței de muncă, dorința oamenilor de a-și continua studiile în alte țări, posibilitatea de a călători mult mai ușor dintr-o țară în alta sunt elemente care au constituit și constituie facilitarea accesului spre alte culturi. Lectura despre alte civilizații și culturi a existat și a fascinat oamenii dintotdeauna. Contactul direct cu acestea este mult mai ușor de realizat astăzi, dar implică și o adaptare reală la tot ce înseamnă *altul*, la caracteristicile alterității și la modul de interacțiune care să faciliteze o comunicare reală între oameni.

Educația interculturală este parte integrantă a societății în care trăim și se încearcă, cel puțin în România, să devină o parte importantă a educației formale. Bineînțeles că nonformalul este mult mai ancorat în promovarea diversității și a comunicării reale cu celălalt, dar și educația formală poate să își diversifice metodele de prezentare și promovare ale interculturalității.

Interculturalul nu poate decât să fie parte a vieții noastre de zi cu zi, prin contactul cu elevi și studenți de alte naționalități, prin contactul cu oameni cu dizabilități, prin libertatea de manifestare a preferințelor sexuale, prin munca alături de oameni diferiți ca etnie, gen, cultură. Întreaga societate este a interculturalității.

Așa cum spune Teresa Aguado: „Familiiile noastre și școlile, comunitățile și orașele, colectivitățile în care trăim, toate au fost afectate de diversitatea în creștere care există în lume, o diversitate caracterizată de creșterea emigrărilor, de globalizare și de conflicte”. (Aguado, 2003, Prolog).

Creșterea diversității și încercarea de adaptare la aceasta, capacitatea sporită de comunicare și relaționare sunt obiective ale educației interculturale. Promovarea acestui tip de educație se poate realiza și prin conținuturile, metodele și mijloacele din învățământul formal.

Există, așa cum se tot aude, mult plictis în școală (cel puțin în școala românească). Critica severă este adusă modului în care se desfășoară educația formală, cu tot ce înseamnă organizarea manualelor, metodele moderne de predare-învățare-evaluare insuficient folosite etc. Educația de tip intercultural este o realitate regăsită și în școala românească, dar încă la nivel periferic, fără a fi

inclusă cu adevărat în tot ce înseamnă organizarea învățământului formal. Sunt discipline școlare care, cel puțin în aparență, au o capacitate mai mare de înglobare a educației interculturale: cultura civică, învățarea limbilor străine (care nu mai sunt numite așa în Uniunea Europeană, ci doar *languages*, pentru că termenul de *străin* nu este în corelație cu obiectivele educației interculturale. În România nu se poate renunța la adjectivul străin/străine din cauza conotațiilor negative pe care le-ar avea folosirea substantivului limbă/limbi fără străin/străine), educația pentru pace etc.

Încercarea și reușita de a promova caracteristicile educației interculturale și prin celelalte obiecte școlare, care, în aparență, nu ar fi potrivite pentru acest aspect, ar conduce la o reorganizare în sens pozitiv a școlii românești. A nu se înțelege prin acesta că doar promovarea educației de tip intercultural ar fi benefică școlii românești. Dar poate fi un aspect de luat în considerare. Atât limba și literatura română, cât și matematica sau alte obiecte au potențial pentru abordare interculturală.

Argumentul este în special pentru reorganizarea materiei, dar și a metodelor și a mijloacelor folosite la orele de limba și literatura română. Unde mai mult decât aici să se discute despre diversitate (caractere distincte ale personajelor, religii, moduri de viață, obiceiuri, idei despre autori și opere, idei diferite despre creație, etc.), despre capacitatea de a accepta păreri distincte, de a-i observa pe ceilalți prin personaje, de a învăța despre sine și lume?

Viața fiecăruia este caracterizată de schimbare, dar lumea în are trăim pare a dubla necesitatea de adaptare la nou, diferit. Viața școlară este definită prin modificări de la un an la altul, de posibilitate de a avea colegi de diferite etnii (mult mai mult decât în anii precedenți), de șansa de a studia în străinătate, de a călători în cadrul unor programe educative, de a intra în contact cu diversitatea. Pentru ca interculturalitatea/ multiculturalitatea să fie înțeleasă este de datoria fiecăruia să caute *drumul cunoașterii*, prin activitățile promovate de educația formală și cea nonformală.

Educația de tip formal cunoaște la rândul său schimbări, reorganizări astfel încât drumul către interculturalitate poate fi deschis sau, dimpotrivă, mai puțin vizibil. Este nevoie de o reală implicare a cadrelor didactice, a celor care gestionează buna desfășurare a procesului instructiv-educativ pentru ca fiecare dintre noi să aibă o bună percepție a interculturalității.

„...educația interculturală are ingredientele necesare pentru a fi o *disciplină*, un drum, o atitudine..”

(Santos Rego, Miguel Anxo (ed.) ,1994, Introducere, p. XIV).

Iată o serie de concluzii ale Consiliului Europei cu privire la acest drum, la această atitudine:

- Principiul interculturalist, în situația didactică, nu poate să se substituie unor exigențe deja clasice ale școlii , dar le poate însoți și facilita, prin lărgirea sferei de preocupări ale școlii;

- Interculturalismul înseamnă recunoașterea reciprocă a culturilor de origine și de primire, în cazul migrației, precum și a diversității expresiilor culturale ale emigranților și autohtonilor;

- Din recunoașterea egalității valorice a culturilor nu trebuie să reiasă că toate sunt la fel și că dispar unele diferențe sau divergențe;

- Diversitatea experiențelor culturale, la care se va alinia școala, în noul context, trebuie să determine reorganizarea criteriilor de evaluare școlară, care nu mai rămân socio - sau etnocentriste;

- Practica interculturală în școală, precum și înțelegerea între elevi depind în mare măsură de organizarea proceselor educaționale, de calitatea colaborării între profesorii autohtoni și cei străini;

- Conținutul învățământului trebuie să se plezească și el la coordonatele interculturalității;

- Formarea inițială și continuă a formatorilor este o altă cale de asigurare a aplicării principiului interculturalității;

- Un rol important îi revine nu numai școlii ci și altor instanțe: familiei, organizațiilor de copii și tineret, organizațiilor etnice, confesionale.

Educația interculturală presupune în primul rând o dorință de colaborare și o „deschidere” constantă către nou.

Lucrarea își propune să investigheze modul în care este percepută educația interculturală în mediul formal liceal din România. De asemenea, se dorește o încercare de promovare a interculturalității în rândul profesorilor și elevilor.

Capitolul 1

Educația interculturală. Un demers teoretic

I.1 Educația interculturală/educația multiculturală – terminologii ale diversității

Educația interculturală este un „program educativ ce implică două sau mai multe grupuri etnice sau culturale, creat pentru a ajuta participanții să-și identifice propria identitate culturală pentru a o putea aprecia pe cea a celorlalți. Scopurile sale principale sunt reducerea prejudecăților și a stereotipurilor și promovarea pluralismului cultural.” (A.P.A. în Santos Regio (ed.), 1994, p. 26) (A.P.A - American Psychological Association)

De asemenea, este „educație ce implică două sau mai multe grupuri etnice și are ca scop ajutarea participanților în a-și clarifica propria identitate culturală și în a o aprecia pe cea a celorlalți, reducerea prejudecăților și a stereotipurilor și promovarea pluralismului cultural și egalitatea.” (E.R.I.C. în Santos Regio (ed.), 1994, p 26) (E.R.I.C. - Educational Research Information Center).

Definițiile sunt marcate de cele două aspecte implicate în mod direct, viziunea asupra propriei persoane și viziunea asupra celorlalți. Asemănările sunt evidente, iar încercarea de a promova egalitatea, pluralismul cultural este una dintre marile provocări ale secolului nostru. Totul ne conduce către alteritate și către o viziune pluriperspectivistă asupra lumii. Cum putem să facem față unei atât de mari diversități? Prin dorință de a învăța, prin contact permanent cu cei din jurul nostru, prin încercări și eșecuri în relațiile cu ceilalți, prin capacitatea de a ne adapta unor situații noi și complexe, prin căutare de sine, prin dorința de a înțelege și cunoaște indivizi cu background cultural diferit. Identitatea culturală a celorlalți este, uneori, greu de acceptat datorită diferențelor, dar reușita se poate datora unei bune comunicări, unei deschideri către celălalt, unei înțelegeri a modului de viață și a celui de gândire a oamenilor din jurul nostru.

Consiliul Europei definește oamenii astfel: „Toți egali, toți diferiți.” Faptul că suntem diferiți este ușor de observat și nu trebuie mereu să analizăm diferențele de obiceiuri, tradiții, rasă, ci este necesar să ne gândim că fiecare om este unic. Mai greu este să acceptăm că suntem egali. Astăzi este important să înțelegem diversitatea culturală și, implicit, diversitatea umană și să trăim în armonie cu acestea.